

ISBN: 978-616-95136-0-5

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Proceedings)
การประชุมวิชาการเครือข่ายพัฒนาชุมชน ก่อตั้งและสังคมระดับชาติ
(CSD สัมพันธ์)

ครั้งที่
24

บทวิถนธรรม

เพื่อการพัฒนอย่งยงสร้งสรธลและยั้งยิบ

ระหว่งวันที่ 27 - 30 มกราคม 2569

ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (ศูนย์การศึกษานพรว)

ตำบลสามพร้าว อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Proceedings)
การประชุมวิชาการเครือข่ายการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นและสังคมระดับชาติ
(CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 24

บทวิวัฒนาการ เพื่อการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

ระหว่างวันที่ 27 – 30 มกราคม 2569
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (ศูนย์การศึกษาสามพร้าว)
ตำบลสามพร้าว อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

จัดโดย
สมาคมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นและสังคม (สพช.)
ร่วมกับ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

สารบัญ

หน้า

- ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดบริการสาธารณะด้านน้ำประปา กรณีศึกษาโครงการ
น้ำประปาดื่มได้ องค์การบริหารส่วนตำบลนาบัว อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี..... 433
นงลักษณ์ มีชัย/ รักธินา เมืองแก้ว/ ปิยะวัฒน์ สีเสมอ/ สรัญญา เจริญศิริ
- บทบาทของภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนงานมหกรรมพืชสวนโลก ณ พื้นที่ชุ่มน้ำหนองแต
ตำบลกุดสระ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี..... 450
พราวพิมล สมชัย/ บัณฑิตา กาหอม/ ศรัณย์ เจริญศิริ
- ความคิดเห็นของประชาชนต่อผลกระทบจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยเชียง(ตอนบน)
ตำบลขอนแก่น อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี..... 463
ณัฐภูมิทร์ ขอบรัมย์/ ยุทธนา นิคม/ ธนาธร ฌมโน/ ศรายุทธ เรณะสุระ/ ศรัณย์ เจริญศิริ
- ความคิดเห็นของประชาชนต่อการขับเคลื่อนนโยบายเมืองสุขภาพดี (Healthy City)
กรณีศึกษาเทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย..... 473
วิภาดา พุ่มล/ พิมพ์กา บุญชู/ สรัญญา เจริญศิริ
- การจัดการขยะด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี..... 484
อาชิตัน สามเม้ง/ ปนิตา นิพนาน/ อดิศักดิ์ เจ๊ะยอ/ อาติละห์ อูมา/ รุสดี สะระหมาน/ ซันนั บ็อราแม/
มรฎาณี กูเต๊ะ/ อาลาวิยะห์ วาหลง/ พีรเดาส โตะอู/ กมลวรรณ ชนงกุล
- คักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวบ้านหันเทา ตำบลปะโค
อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี..... 495
วรภรณ์ คำดาชัย/ วรณษา โสภานันธุ์/ ปนิตา จันทร์สงค์
- แนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพปลายากดัก ตำบลพรุใน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา..... 505
จรรยาดี คงกุล/วาสนา ศรีนวลโย/ นนทวัฒน์ คล่องสมุทร/ นรินทร์ บุตรหล้า/ อภิสทธิ กุหลาบหอม/
อัฟซอล ตือเร
- การอนุรักษ์ป่าสาขของชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง..... 519
วาสนา ศรีนวลโย/ พิมพ์วิมล รุ่งเรือง/ พันธิสา หัวดิน/ ปารณัท วงศ์น้อย/ ผดุงเกียรติ บัวทอง
- การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำลอบปลาหมึกของชุมชนบ้านชัยพัฒนา ตำบลแม่ปางขาว
อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา 533
พรพิมล เต็มวัง/ ราชรถ ปัญญาบุญ/ อนุพงศ์ ขวัญอ่อน/ ณัฐภัทร ทองเจริญ
- แนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาตามอัตลักษณ์ชุมชน" สอบซ้อภูเก็ต" เพื่อสร้างคุณค่าและ
มูลค่าเพิ่มของชุมชนกรณีศึกษา: บ้านกู่กู ตำบลรัชฎา อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต..... 543
วาสนา ศรีนวลโย/ จารุณี คงกุล/ ทิพย์อุบล ยิ่งสุข/ ปิยภาณี โพธิ์/ ภูษา จันทร์ศรี/ อนุพงศ์ พวงเขียว
- แนวทางการส่งเสริมการใช้หลักการพัฒนาชุมชนของผู้เ้าเพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็ง
ของชุมชน 556
วาสนา ศรีนวลโย/ สนธยา ปานแก้ว/ พรพิมล เต็มวัง/ ณัฐณิญา แก้วกลาง/ บรรชธรรม จิรกิตติโสภณ/
ศศิภานต์ สมบูรณ์สร้าง/ สุกัญญา ศรีละมุล/ อภิขญา คงแก้ว/ อาทิเทพ แสงแก้ว
- แนวทางการพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์ปลาเค็มของชุมชนบ้านกลาง
ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา 570
ธีรภานต์ โพธิ์แก้ว/ กัลยาณี รักหนู/ จิรพันธ์ หอมหวล/ จีรวรรณ หอมหวล/ ชลธิชา แก้วคงถึง/
สุภัทสร เหนือคลอง/ อาทิตยา ทองเหลือง

การอนุรักษ์ป่าสาขุของชุมชนตำบลโคกสบำ อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง Community-Based Conservation of Sago Palm Forests in Khok Saba Subdistrict, Nayong District, Trang Province.

วาสนา ศรีบวช^{1*}, พิมพ์มณฑล รุ่งเรือง², พันธิสา พันธ์สิน³, ปารณัต วงศ์น้อย⁴ และ ผดุงเกียรติ บัวทอง⁵
Wasana Sinaulyai¹, Pimwimon Rungruang², Pantisa Huahin³, Paranat Wongnoi⁴ and Phadungkiat Bauthong⁵

¹ ธารารักษ์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
² Dr., Community Development Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University
^{3,4} นักศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
⁵ Students, Community Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University
*Corresponding author, e-mail: s6630208114@pku.ac.th

Received: 11 Dec. 2025;
Revised: 29 Dec. 2025;
Accepted: 30 Dec. 2025;
Published: 27 Feb. 2026;

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ป่าสาขุของชุมชน และ 2) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่าสาขุของชุมชนตำบลโคกสบำ อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ภายใต้กรอบแนวคิดการอนุรักษ์ 4 ด้าน ผลการศึกษาพบว่า ระดับการอนุรักษ์ป่าสาขุของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการสงวนของหายากและการป้องกัน (\bar{X} = 1.97) รองลงมาคือ ด้านการใช้แบบยั่งยืน (\bar{X} = 1.78) และด้านการฟื้นฟูสิ่งเสื่อมโทรม (\bar{X} = 1.64) ตามลำดับ สำหรับแนวทางการอนุรักษ์ป่าสาขุมีข้อสรุปสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน: ควรสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาการตัดฟันเฉพาะต้นที่เติบโตเต็มวัย 2) ด้านการฟื้นฟู: เน้นการปลูกทดแทนในพื้นที่เสื่อมโทรม 3) ด้านการสงวน: จัดทำระบบเผ่าะวังพื้นที่สาธารณะเพื่อลดการลักลอบตัดก่อนวัยอันควร และ 4) ด้านการป้องกัน: บูรณาการความร่วมมือในชุมชนเพื่อตรวจสอบและปกป้องทรัพยากรป่าสาขุให้คงอยู่ควบคู่กับวิถีชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การอนุรักษ์, ป่าสาขุ, ชุมชน

Abstract

This study aimed to: 1) examine the level of sago palm forest conservation practiced by the community, and 2) investigate community-based approaches to sago palm forest conservation in Khok Saba Subdistrict, Nayong District, Trang Province. The research employed a mixed methods research design, combining quantitative and qualitative approaches.

The quantitative component involved data collection through questionnaires administered to a sample of 250 respondents. The data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. The qualitative component consisted of in-depth interviews with 12 key informants, and the data were analyzed using content analysis under a four-dimensional conservation framework.

The findings revealed that the overall level of sago palm forest conservation by the community was at a low level. Among the four dimensions, the highest mean score was found in the dimension of preservation of rare resources and protection (\bar{X} = 1.97), followed by sustainable utilization (\bar{X} = 1.78) and rehabilitation of degraded resources (\bar{X} = 1.64), respectively.

Regarding community-based conservation approaches, four key conclusions were identified: 1) Sustainable utilization: promoting community participation in establishing rules that allow harvesting only fully mature sago palms; 2) Rehabilitation: emphasizing replanting in degraded areas; 3) Preservation: establishing community-based monitoring systems in public areas to reduce premature illegal cutting; and 4) Protection: integrating community cooperation to monitor and safeguard sago palm forest resources so that they can be sustainably maintained alongside the community's way of life.

Keywords: Conservation, Sago Forest, Community

บทนำ

ประเทศไทยได้รับการแพร่กระจายของทรัพยากรสาหร่ายจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ หมู่เกาะอินโดนีเซีย ปาปัวนิวกินี และฟิลิปปินส์ ผ่านกระบวนการติดต่อกาชาขายและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของผู้คนในสมัยโบราณ สาหร่ายเป็นพืชที่มีความเหมาะสมกับระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่น้ำท่วมถึงและดินเปรี้ยว ซึ่งเป็นลักษณะภูมิประเทศที่พบได้มากในภาคใต้ของประเทศไทย โดยในอดีตสาหร่ายถูกใช้ประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านอาหาร เครื่องใช้พื้นบ้าน และวัสดุก่อสร้าง สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างแนบแน่นแกนสำคัญของสาหร่ายสามารถนำมาแปรรูปเป็นแป้งสาหร่าย ซึ่งเป็นอาหารหลักของชนพื้นเมืองหลายกลุ่มและเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตขนมพื้นบ้านไทย ขณะที่ใบ ก้าน และลำต้นของสาหร่ายสามารถนำไปใช้เป็นวัสดุหุงหัดสังกะสี เครื่องจักสาน และวัสดุก่อสร้างพื้นถิ่น การใช้ประโยชน์จากสาหร่ายดังกล่าวจึงมิได้เป็นเพียงการดำรงชีพ แต่ยังเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและยั่งยืนในบริบทการพัฒนาอย่างยั่งยืน สาหร่ายมีศักยภาพสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศไทยได้ โมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) ซึ่งมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่า การเพิ่มมูลค่าผลผลิตจากฐานทรัพยากรท้องถิ่น และการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สาหร่ายเป็นพืชที่ใช้ทรัพยากรน้ำน้อย สามารถเติบโตได้ในพื้นที่ที่พืชเศรษฐกิจอื่นไม่เหมาะสมและมีศักยภาพในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารและผลิตภัณฑ์ชีวภาพหลากหลายรูปแบบนอกจากนี้ การอนุรักษ์และพัฒนาป่าสาหร่ายยังสอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการขจัดความยากจน (SDG 1) ความมั่นคงทางอาหาร (SDG 2) การผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน (SDG 12) การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (SDG 13) และการอนุรักษ์ระบบนิเวศบนบก (SDG 15) ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายการพัฒนาของประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ยุทธศาสตร์และภาคบริการ (อภิปัญญา บทหน้าท, 2562) การยกระดับสาหร่ายจากพืชพื้นถิ่นสู่พืชเศรษฐกิจเชิงอนุรักษ์ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนและสนับสนุนการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนในระยะยาว

แม้ว่าสาหร่ายจะมีคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และนิเวศวิทยา แต่ในปัจจุบันพื้นที่ป่าสาหร่ายและการใช้ประโยชน์จากสาหร่ายกลับลดลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุเชิงลึกที่สำคัญประการหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดิน โดยชุมชนจำนวนมากหันไปปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว เช่น ยางพาราและปาล์มน้ำมัน ซึ่งให้ผลตอบแทนในระยะสั้นที่ชัดเจนกว่า ส่งผลให้สาหร่ายถูกมองว่าเป็นพืชที่ไม่สร้างรายได้และถูกละเลยในกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ อีกประการหนึ่งคือ ทัศนคติของคนรุ่นใหม่ ที่มองซึ่งคุณค่าและบทบาทของสาหร่าย ทั้งในด้านความมั่นคงทางอาหาร ระบบนิเวศและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูก การดูแลและการแปรรูปสาหร่ายค่อย ๆ สูญหาย ประกอบกับการขาดการสนับสนุนเชิงนโยบายและกลไกการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากสาหร่ายไม่สามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมด้านการเกษตร กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564)

จากการลงพื้นที่โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์สังคมในชุมชนหมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งในอดีตมีพื้นที่ป่าสาหร่ายจำนวนมากและมีความผูกพันกับทรัพยากรสาหร่ายอย่างใกล้ชิด ปัจจุบันกลับได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลให้วิถีชีวิต วัฒนธรรม และการใช้ประโยชน์จากป่าสาหร่ายค่อย ๆ ลดบทบาทลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับป่าสาหร่าย พื้นที่ซึ่งเคยมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าสาหร่ายได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินไปสู่การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มีมองว่าสาหร่ายไม่ตอบโจทย์ทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับสาหร่ายค่อย ๆ เลือนหาย ในการนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัญหาและความต้องการในการอนุรักษ์ป่าสาหร่ายของชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งด้านเอกลักษณ์สำคัญของพื้นที่ การศึกษานี้มีจุดสนใจเฉพาะการอนุรักษ์ที่ครอบคลุมยั่งยืน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยอาศัยพลังความร่วมมือเพื่อฟื้นฟูและรักษาป่าสาหร่ายของชุมชน อีกทั้งเพื่อจะได้ป้องกันความรู้เกี่ยวกับอนุรักษ์ป่าสาหร่ายของชุมชน ไปสู่การมอบให้กับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องได้นำไปวางนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการอนุรักษ์ป่าสาของชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโงย จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ป่าสาของชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโงย จังหวัดตรัง

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาการอนุรักษ์ป่าสาของตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโงย จังหวัดตรัง ผู้วิจัยทำการศึกษานวนคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะแนวคิดการอนุรักษ์ ซึ่งรวบรวมหลักคิดจากนักวิชาการดังนี้ เกษม จันทร์แก้ว (2540) กล่าวว่า ทรัพยากรธรรมชาติจำเป็นต้องมีหลักการอนุรักษ์ที่ชัดเจนเพื่อใช้กำหนดมาตรการและแผนงาน หลักการสำคัญประกอบด้วย 1) การใช้แบบยั่งยืน โดยวางแผนการใช้ให้เหมาะสมกับชนิดทรัพยากร ปริมาณการเก็บเกี่ยว และเทคโนโลยีที่ใช้ 2) การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เพื่อฟื้นฟูสภาพทรัพยากรที่ถูกใช้เกินขีดจำกัดหรือตามไม่ทันการฟื้นตัวของระบบ 3) การสงวนของหายาก สำหรับทรัพยากรที่เสี่ยงสูญพันธุ์ ต้องสงวนไว้เพื่อเป็นต้นแบบในการขยายพันธุ์ และ 4) การป้องกัน ด้วยมาตรการทางกฎหมายหรือการให้ความรู้ เพื่อคุ้มครองทรัพยากรไม่ให้เกิดการทำลายและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต อีกทั้ง ศศิมา ภารา (2550) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ ใช้อย่างฉลาด ใช้อย่างสมเหตุสมผล ใช้อย่างรู้คุณค่าและระมัดระวังดูแลรักษา การอนุรักษ์จึงเป็นการใช้อย่างรักษา ได้แก่ การรักษา ซ่อมแซม การฟื้นฟู การพัฒนา การป้องกัน เป็นต้น การอนุรักษ์จึงเป็นแนวทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักวิชาการเพื่อมีการใช้ในอนาคต ตลอดจน วาสนา เศรษฐกิจสาร (2558) กล่าวว่า การอนุรักษ์ป่าชุมชนคือการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาดและคุ้มค่า โดยให้ทุกคนในชุมชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง ชุมชนร่วมกันกำหนดกฎ กติกา และแนวทางดูแลป่า บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกันและวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับระบบนิเวศ การจัดการป่าดำเนินตามข้อตกลงร่วมของชุมชน เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและรองรับการดำรงชีพของคนในพื้นที่ รัฐสนับสนุนด้านเทคนิค องค์ความรู้ และเงินทุน เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการป่าอย่างยั่งยืน ชุมชนแบ่งเขตประเภทป่าให้ชัดเจน พร้อมมาตรการป้องกันไฟป่า ดินถล่ม และการบุกรุกทำลายป่า มีกิจกรรมฟื้นฟูและปรับปรุงพื้นที่ป่า พร้อมกำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมและไม่เกินศักยภาพของทรัพยากร ส่งเสริมการให้ความรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างความตระหนักและปรับพฤติกรรมของคนในชุมชนในการอนุรักษ์ป่าอย่างต่อเนื่อง

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดการอนุรักษ์ป่าสาของชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโงย จังหวัดตรัง มาเป็นแนวคิดหลักในการศึกษาวิจัย ซึ่งใช้หลักการอนุรักษ์ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านการใช้แบบยั่งยืน 2. ด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม 3. ด้านการสงวนของหายาก 4. ด้านการป้องกัน และนำมาสร้างมือในการดำเนินการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

กรอบคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก

1.1 ประชากร ประชากร ผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับประชาชนในหมู่บ้าน 6 บ้านในตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโง่ง จังหวัดศรีสะเกษ รวมจำนวน 724 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของเครซีและมอร์แกน Krejcie and Morgan ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 248 คน แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มอย่างง่าย การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) หรือ การสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)

1.3 กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้นำและแกนนำชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน ปราชญ์ชุมชน 5 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 1 คน พนักงานที่เกี่ยวข้อง 3 คน รวมจำนวน 12 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

การศึกษาริธีวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ป่าสาละของชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโง่ง จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการศึกษาริธีวิจัย โดยใช้แนวคิดหลักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ 4 ด้าน เพื่อครอบคลุมประเด็นในการศึกษาริธีวิจัย กล่าวคือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เกี่ยวกับการระดับการอนุรักษ์ป่าสาละของชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโง่ง จังหวัดศรีสะเกษ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาละของชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโง่ง จังหวัดศรีสะเกษ มีรายละเอียดต่อไปนี้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือวัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการอนุรักษ์ป่าสาละของชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามแนวคิดหลักเรื่องการอนุรักษ์ ใน 4 ด้าน 1) ด้านการใช้แบบยั่งยืน 2) ด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการสงวนของหายาก 4) ด้านการป้องกัน โดยใช้แบบตรวจสอบรายการ (Check-List) เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ทผล ดังนี้

5	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็น	มากที่สุด
4	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็น	มาก
3	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็น	ปานกลาง
2	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็น	น้อย
1	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็น	น้อยที่สุด

และได้กำหนดเกณฑ์คะแนนสำหรับแปลผลค่าเฉลี่ยและความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

4.50-5.00	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็น	มากที่สุด
3.50-4.49	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็น	มาก
2.50-3.49	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็น	ปานกลาง
1.50-2.49	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็น	น้อย
1.00-1.49	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็น	น้อยที่สุด

และตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.2 แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview) เครื่องมือสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาละของชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ และตอนที่ 2 เป็นแนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างตามแนวคิดหลักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ 4 ด้าน 1) ด้านการใช้แบบยั่งยืน 2) ด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการสงวนของหายาก และ 4) ด้านการป้องกัน และตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. การตรวจสอบและหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย

4.1 เมื่อผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวคิดหลักเรื่องการอนุรักษ์ใน 4 ด้านแล้วนั้น ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้คำแนะนำเพื่อปรับแก้ให้มีความสมบูรณ์ก่อนให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity)

4.2 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย 1) ดร.กฤษ เกษตรวัฒนผล อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน 2) นายสุตสาคร สังข์วิรักษ์ ประธานวิสาหกึ่งชุมชน 3) นายถาวร พวงวงศ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านโสนหิน เพื่อพิจารณาตรวจสอบ ความถูกต้องแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เสร็จและนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index Objective Concurrence ; IOC) สำหรับดัชนีความสอดคล้องข้อคำถามกับประเด็นของเนื้อหา มีการกำหนดคะแนน ดังนี้

- ให้คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- ให้คะแนน 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- ให้คะแนน -1 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

แล้วนำผลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC ตามสูตรเกณฑ์ดังนี้ ข้อคำถาม IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีความเที่ยงตรงใช้ได้ , ข้อคำถาม IOC ตั้งแต่ 0.50 ต้องปรับปรุงค่าความเที่ยงตรงยังไม่ได้ จากนั้นนำผลคะแนนที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้มาแต่ละข้อ นำคะแนนไปหาค่าความสอดคล้อง (IOC) โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่

0.50 ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์ โดยผลการประเมินคำถาม ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามมีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 ถือว่าผ่านเกณฑ์และผู้วิจัยจึงนำข้อคำถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4.3 หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแล้ว ไปทดลองใช้กับประชากร 30 คน (Try-out) ที่คล้ายกลุ่มตัวอย่างและพบว่าข้อคำถามที่นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามยังขาดความเข้าใจในข้อคำถามที่เป็นเชิงวิชาการ คณะผู้วิจัยจึงนำข้อคำถามมาปรับให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายต่อผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหลังจากปรับข้อคำถามให้เข้าใจง่ายขึ้นตามภาษาถิ่นได้ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมืองัดคำถามส่งให้กับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบอีกครั้ง ก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายจริง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.1 คณะผู้วิจัยได้มีการจัดทำหนังสือถึงชาวบ้านและผู้ใหญ่บ้าน พร้อมทั้งเดินทางไปพบเพื่อพูดคุยชี้แจงและทำความเข้าใจในการศึกษาวิจัยให้ผู้บ้านได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการทำวิจัยในครั้งนี้

5.2 ผู้นำชุมชน ได้มีการสื่อสารไปยังประชาชนในหมู่บ้านถึงการเข้ามาทำวิจัยของคณะผู้วิจัย พร้อมทั้งมีการประสานไปยังบุคคลที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่จะให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ที่ยินดีให้ข้อมูลในการทำวิจัย ได้มีความเข้าใจในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

5.3 คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยบางส่วนดำเนินการเก็บแบบออนไลน์และบางส่วนเก็บด้วยแบบสอบถามที่เป็นกระดาษ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจนครบตามที่กำหนด

5.4 คณะผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานไปยังบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อบันทึกนัดวันในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทั้งนี้คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์จำนวนกว่า 12 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครบถ้วนและครอบคลุมทุกประเด็นในการตอบคำถามการวิจัยในวัตถุประสงค์ดังกล่าว

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นระดับการอนุรักษ์ป่าสาธุ ตำบลโลกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อคำนวณและวิเคราะห์ค่าทางสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน มากอดแบบ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาเปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่จำนวนประเภทข้อมูลทุกประเด็นแล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในคุณภาพหรือคุณสมบัติของข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปที่ได้จากการตีความ การตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระดับการอนุรักษ์ป่าสาธุของชุมชน ตำบลโลกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดศรี

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำนวนตามตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ ดังนี้

ตัวแปรเพศ พบว่า เพศหญิง จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 54.80 เพศชาย 113 คน คิดเป็นร้อยละ 45.20

ตัวแปรอายุ พบว่า มีอายุช่วง 46 ปี ขึ้นไป จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 32.40 ช่วงอายุ 35 - 45 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 28.80 ช่วงอายุระหว่าง 20-25 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 ช่วงอายุระหว่าง 26-34 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 9.60 และช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.20

ตัวแปรระดับการศึกษา พบว่า ระดับปริญญาตรี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 29.60 ประถมศึกษา จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 29.20 มัธยมศึกษา/เทียบเท่า 54 คน คิดเป็นร้อยละ 21.60 ปวส./เทียบเท่า 41 คน คิดเป็นร้อยละ 16.40 ปริญญาโท 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.80 และปริญญาเอก 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.40

ตัวแปรอาชีพหลัก พบว่า อาชีพรับจ้าง จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 33.20 คำขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 20.40 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 14.40 พนักงานโรงงาน/บริษัทจำนวน

26 คน คิดเป็นร้อยละ 10.40 ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 9.60 อื่น ๆ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 11.60 และทำการประมง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.40

ตัวแปรรายได้ พบว่า รายได้ 8,001 - 11,000 บาท จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 35.20 11,001 - 14,000 บาท จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 29.60 5,000 - 8,000 บาท จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 18.80 14,001 บาทขึ้นไป จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 9.60 ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 5.60 และไม่มีรายได้ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.20

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิจัยภาพรวมของระดับการอนุรักษ์ป่าสาธุของชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดศรีสะเกษ

ประเด็นระดับการอนุรักษ์	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
ด้านการใช้แบบยั่งยืน	1.78	0.13	น้อย
ด้านการฟื้นฟูสิ่งเสื่อมโทรม	1.64	0.24	น้อย
ด้านการสงวนของทรัพยากร	1.97	0.19	น้อย
ด้านการป้องกัน	1.97	0.17	น้อย
รวม	1.84	0.04	น้อย

จากตารางที่ 1 แสดงภาพรวมผลการวิจัยระดับการอนุรักษ์ป่าสาธุของชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมทุกด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 1.84) หรืออยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาผลการศึกษารายด้าน พบว่า ด้านการสงวนของทรัพยากรและด้านการป้องกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.97) อยู่ในระดับน้อย รองลงมา ด้านการป้องกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.78) อยู่ในระดับน้อย และรองลงมา ด้านการฟื้นฟูสิ่งเสื่อมโทรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.64) หรืออยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ ซึ่งสามารถนำเสนอรายละเอียดในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

ด้านการใช้แบบยั่งยืน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.78) หรืออยู่ในระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า การใช้ทรัพยากรป่าสาธุของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 2.02) อยู่ในระดับน้อย รองลงมา มีการใช้ทรัพยากรป่าสาธุของชุมชนอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.82) อยู่ในระดับน้อย การวางแผนการใช้ทรัพยากรป่าสาธุของชุมชนอย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.67) อยู่ในระดับน้อย และการใช้ทรัพยากรป่าสาธุที่เหลือใช้มาใช้เพื่อเป็นอย่างอื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.59) อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

ด้านการฟื้นฟูสิ่งเสื่อมโทรม ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.64) หรืออยู่ในระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า มีการเก็บเกี่ยวทรัพยากรป่าสาธุตามระยะเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.90) อยู่ในระดับน้อย รองลงมา มีการดูแล ป่ารักษาสุขภาพพื้นที่และดินเพื่อรักษาทรัพยากรป่าสาธุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.73) อยู่ในระดับน้อย มีวิธีการฟื้นฟู การกำจัด การบำบัดหรือการปลูกทดแทนทรัพยากรป่าสาธุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.58) อยู่ในระดับน้อย และมีการปลูกทรัพยากรป่าสาธุทดแทนของเก่าที่กำลังหายไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.34) อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

ด้านการสงวนของทรัพยากร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.97) หรืออยู่ในระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า มีการแปรสภาพเป็นสิ่งอื่นของทรัพยากรป่าสาธุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 2.53) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีการควบคุมการใช้ทรัพยากรป่าสาธุของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 2.06) อยู่ในระดับน้อย มีการเก็บรวบรวมและรักษาพื้นที่ป่าสาธุของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.70) อยู่ในระดับน้อย และมีการสงวนหรือเก็บไว้เพื่อเป็นแม่พันธุ์ของทรัพยากรป่าสาธุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.57) อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

ด้านการป้องกัน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 1.97) หรืออยู่ในระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า การมีเครือข่ายของหน่วยงานในการร่วมกันการป้องกันของทรัพยากรป่าสาธุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 2.24) อยู่ในระดับน้อย รองลงมา การป้องกันด้วยการให้ความรู้ประชาชนพื้นที่ของทรัพยากรป่าสาธุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 2.05) อยู่ในระดับน้อย การมีการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรป่าสาธุให้สามารถอยู่ในสภาพปกติ มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ ($\bar{X} = 1.84$) อยู่ในระดับน้อย และการมีกฎหมาย เพื่อป้องกันการบุกรุกหรือทำลายทรัพยากรป่าสาบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 1.14$) อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

ผลการวิจัยการอนุรักษ์ป่าสาบของชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโง่ง จังหวัดศรีสะเกษ

ด้านการใช้แบบยั่งยืน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การมีการอนุรักษ์ด้านการใช้สาบอย่างยั่งยืน ชุมชนเห็นว่าสาบเป็นทรัพยากรที่อยู่คู่ท้องถิ่นมาช้านาน ควรอนุรักษ์เพื่อให้คนรุ่นใหม่รู้จักและภาคภูมิใจ โดยเสนอให้มีการวางแผนร่วมกันตั้งแต่ก่อนจนถึงหลังการใช้ประโยชน์ ใช้สาบอย่างเหมาะสมตามความจำเป็น ห้ามตัดต้นไม้ที่ยังไม่ได้เต็มที่ และให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกต้นไม้ที่เหมาะสม ส่งเสริมการใช้ทุกส่วนของต้นสาบและพัฒนางานความรู้ด้านการแปรรูป เช่น แป้งสาบ จักสาน และอาหารพื้นบ้าน เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ รวมทั้งส่งเสริมการวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อลดการตัดและการแปรรูป เช่น ทำปุ๋ย วัสดุคลุมดิน หรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น พร้อมจัดระบบรวบรวมและแปรรูปเศษวัสดุเพื่อลดขยะและปัญหาสิ่งแวดล้อม

ด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การมีการการฟื้นฟูป่าสาบเป็นสิ่งจำเป็นเพราะสาบมีคุณค่าหลากหลาย ชุมชนต้องการอนุรักษ์เพื่อให้คนรุ่นใหม่ภาคภูมิใจ จึงเสนอให้มีการปลูกทดแทนต้นไม้ที่ถูกโค่นหรือตายตามฤดูกาล เช่น "โค่น 1 ต้น ปลูก 2 ต้น" พร้อมจัดแปลงปลูกใหม่ในพื้นที่ว่างหรือเสื่อมโทรม และดูแลบำรุงรักษาพื้นที่ เช่น ปรับปรุงดิน ตัดแต่งต้นไม้ ตูมต้นอ่อน กำจัดวัชพืช และติดตามฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมอย่างสม่ำเสมอ การเก็บเกี่ยวควรทำตามระยะเวลาที่เหมาะสม เช่น ต้นแก่สำหรับทำแปง และหลีกเลี่ยงการตัดต้นอ่อนโดยกำหนดฤดูกาลของต้นไม้ที่ตัดได้ รวมถึงให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ควรวางแผนฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ ตั้งกลุ่มชุมชนดูแลป่าสาบร่วมกัน และสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อทรัพยากรชุมชน

ด้านการสงวนของหายาก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การมีการให้ความสำคัญเร่งด่วนเนื่องจากการใช้มากกว่าการฟื้นฟู การโค่นขายเพิ่มขึ้น และขาดระบบควบคุม ทำให้ป่าสาบลดลงอย่างรวดเร็ว จึงต้องมีการอนุรักษ์เพื่อให้คนรุ่นใหม่ยังได้รู้จักคุณค่าของสาบ โดยเสนอให้มีการควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างเข้มงวด กำหนดกติกาการโค่นและจำกัดการขายต้นสาบ รวมถึงจัดระบบเฝ้าระวังและตั้งกลุ่มชุมชนร่วมดูแล การแปรรูปควรควบคุมปริมาณและทำเฉพาะต้นไม้โตเต็มวัย หรือส่งเสริมความรู้ด้านการแปรรูปอย่างยั่งยืนเพื่อลดการตัดต้นดิบ การมีการสงวนพื้นที่ป่าสาบเป็นแหล่งพันธุ์กรรมและทำแปลงอนุรักษ์ในพื้นที่สาธารณะ รวมถึงรักษาต้นสาบริมคลองและพื้นที่ชุ่มน้ำ และควรรวบรวมพันธุ์สาบที่เหลือ จัดทำฐานข้อมูล ฟื้นฟูพื้นที่ที่ถูกทำลาย และส่งเสริมการเก็บเมล็ด ต้นอ่อน และการขยายพันธุ์เพื่อการอนุรักษ์ระยะยาว

ด้านการป้องกัน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การมีการป้องกันการทำลายป่าสาบยังมีน้อยเนื่องจากขาดกฎหมายคุ้มครอง ความรู้ในชุมชน และหน่วยงานที่ดูแล ทำให้มีการตัดต้นสาบทุกวัยและการทำลายจากการซุกซนออกคลอง ชุมชนจึงต้องการมาตรการอนุรักษ์เพื่อให้คนรุ่นใหม่ยังคงรู้จักคุณค่าของสาบ โดยเสนอให้มีระบบปกป้องต้นสาบ ให้ต้นไม้โตเต็มวัยก่อนตัด ควบคุมการลักลอบใช้พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ชุ่มน้ำ และมีการตรวจสอบการทำลาย เช่น การตัดต้นอ่อนไปเลี้ยงตัว ควบคู่กับการให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับคุณค่าและผลกระทบจากการสูญเสียป่าสาบ ผ่านโรงเรียน วัด กิจกรรมชุมชน และความร่วมมือจากหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญ ควรผลักดันกฎหมายหรือกติกาชุมชนเพื่อคุ้มครองป่าสาบ กำหนดเขตอนุรักษ์ และควบคุมกิจกรรมรัฐที่อาจกระทบป่าสาบ เช่น การซุกซนออกคลอง สูดท้ายควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน อบต. และหน่วยงานรัฐ เพื่อร่วมเฝ้าระวัง ฟื้นฟู ประชาสัมพันธ์ และสนับสนุนงบประมาณในการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 สรุปผลการวิจัยระดับการอนุรักษ์ป่าสาบของชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโง่ง จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การอนุรักษ์ป่าสาบของชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำในทุกมิติ แสดงให้เห็นว่าการจัดการทรัพยากรป่าสาบของชุมชนยังขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่อง แม้ว่าชุมชนจะมีการใช้ประโยชน์จากป่าสาบมาอย่างยาวนาน แต่การใช้ดังกล่าวยังคงมุ่งเน้นการตอบสนองต่อการดำรงชีพและรายได้ในระยะสั้นมากกว่าการวางแผนเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว

ในมิติด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน พบว่าชุมชนมีการใช้ทรัพยากรป่าสาธุในระดับจำกัด โดยยังขาดการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ และการต่อยอดคุณค่า เช่น การรีไซเคิลหรือการใช้ประโยชน์จากเศษวัสดุยังมีอยู่น้อย สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ทรัพยากรที่ยังไม่เต็มศักยภาพและอาจก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรโดยไม่จำเป็น ด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม พบว่าเป็นมิติที่มีความอ่อนแอมากที่สุด ชุมชนยังขาดการปลูกทดแทนและการฟื้นฟูพื้นที่ป่าสาธุอย่างจริงจัง การดูแลรักษาพื้นที่ดินและดินอ่อนยังไม่เป็นระบบ ส่งผลให้จำนวนดินสาธุลดลงอย่างต่อเนื่องและกระทบต่อความมั่นคงของทรัพยากรในอนาคต

ในด้านการสงวนของหายาก แม้ชุมชนจะมีการตระหนักถึงคุณค่าของป่าสาธุในฐานะทรัพยากรที่กำลัลดลง แต่การควบคุมการใช้และการกำหนดพื้นที่สงวนยังไม่ชัดเจน การแปรรูปและการใช้ประโยชน์ยังขาดหลักเกณฑ์ที่คำนึงถึงการรักษาพันธุกรรมและการคงอยู่ของทรัพยากรในระยะยาว

ด้านการป้องกัน พบว่าชุมชนยังขาดกลไกการปกป้องคุ้มครองป่าสาธุอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในแง่กฎหมายการศึกษาชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ส่งผลให้ป่าสาธุยังคงเผชิญกับการตัดฟันก่อนวัย การบุกรุกพื้นที่และผลกระทบจากกิจกรรมภายนอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1.2 สรุปผลการวิจัยการอนุรักษ์ป่าสาธุของชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดศรี

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ชุมชนมีข้อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ป่าสาธุที่สอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตและศักยภาพของพื้นที่ โดยเน้น "การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์" เป็นแกนหลักในทุกมิติของการอนุรักษ์

ในด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ชุมชนเสนอให้มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรร่วมกันตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เน้นการตัดเฉพาะต้นที่โตเต็มวัย การใช้ประโยชน์จากทุกส่วนของต้นสาธุ และการพัฒนาการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น อาหารพื้นบ้าน งานจักสาน และผลิตภัณฑ์ชุมชนควบคู่กับการลดของเสียและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ชุมชนให้ความสำคัญกับการปลูกทดแทนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ควบคู่กับการดูแลพื้นที่ การปรับปรุงดิน และการจัดการดินอ่อนอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งเสนอให้จัดตั้งกลุ่มหรือกลไกการดูแลร่วมกัน เพื่อให้การฟื้นฟูป่าสาธุเป็นการกิจของชุมชนโดยรวม ไม่ใช่หน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

ในด้านการสงวนของหายาก ชุมชนเสนอให้มีการควบคุมการตัดฟันอย่างเข้มงวด กำหนดศึกษาและระบบเฝ้าระวัง รวมถึงการสงวนพื้นที่ป่าสาธุให้เป็นแหล่งพันธุกรรม การจัดทำแปลงอนุรักษ์ และการรวบรวมองค์ความรู้และข้อมูลพันธุ์สาธุ เพื่อสร้างความมั่นคงของทรัพยากรในระยะยาว

ด้านการป้องกัน ชุมชนเห็นพ้องว่าจำเป็นต้องมีมาตรการคุ้มครองป่าสาธุอย่างจริงจัง ทั้งในรูปแบบการศึกษาชุมชนและการผลักดันสู่ระดับนโยบายหรือกฎหมาย ควบคู่กับการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนผ่านสถานีทางสังคม เช่น โรงเรียน วัด และกิจกรรมชุมชน รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเฝ้าระวังและสนับสนุนการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

2. อภิปรายผล

2.1 ผลระดับการอนุรักษ์ป่าสาธุของชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดศรี ในภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ย 1.84 หรืออยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาผลการศึกษารายด้าน พบว่า ด้านการสงวนของหายากและด้านการป้องกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.97 อยู่ในระดับน้อย รองลงมา ด้านการใช้แบบยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.78 อยู่ในระดับน้อย และรองลงมา ด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.64 หรืออยู่ในระดับน้อย "ผลการวิจัยนี้ช่วยตอบข้อคำถามของ วิชัย วยรัมย์ (2562) ที่ว่า ศักยภาพวิจัยเรื่องการกระจายตัวของป่าสาธุในภาคใต้ตอนบน กรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพรและระนอง พบว่า การกระจายตัวของป่าสาธุในภาคใต้ตอนบนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพรและระนอง พบว่า ป่าสาธุมากกว่า 38.33% ได้ถูกทำลายหรือสูญหายไป โดยสุราษฎร์ธานีพบ 304 แห่ง พื้นที่ประมาณ 200 ไร่ ชุมพรพบ 8 แห่ง พื้นที่ประมาณ 20 ไร่ และระนองพบ 1 แห่ง พื้นที่ประมาณ 3 ไร่ ทั้งนี้พื้นที่ป่าสาธุมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องในรอบ 15 ปีที่ผ่านมาและอาจเข้าสู่ภาวะวิกฤตหากไม่มีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานราชการ ชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟู" หรือ "โบษณะที่ ธรรมพงศ์ วงษ์สวัสดิ์ (2558) เน้นเรื่องการขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารงานวิจัยขั้นนี้กลับพบว่าปัญหาที่รุนแรงกว่าคือการขาดมาตรการเชิงกฎหมายในระดับท้องถิ่น สภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรากฏว่า ปัญหาการรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ อยู่ในระดับน้อย ส่วน

การรับรู้สภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่กำลังประสบอยู่ อยู่ในระดับน้อย และระดับการมีส่วนร่วมของชาวใหญ่ภูเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าธรรมชาติ โดยรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดองค์ความรู้ เจ้าหน้าที่รัฐและเอกชนยังถูกมองว่าเป็น บุคคลภายนอกที่เข้าไปร่วมงานกับชุมชนควรใจองค์ประกอบวิถีชีวิตชาวบ้านเป็นตัวชี้วัดในการทบทวนและปรับตัวของ องค์การซึ่งจะทำให้ได้คุณธรรม เป้าหมาย วัตถุประสงค์การพัฒนาผู้นำและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนการทำ กิจกรรมตรงกลุ่มเป้าหมายร่วมกันมากขึ้น จะทำให้ชุมชนมีความคุ้นเคยและแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมในชุมชนได้มากขึ้น

2.2 ผลการวิจัยการอนุรักษ์ป่าสาธุของชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดศรีสะเกษ 1) ด้านการใช้แบบยั่งยืน ควรส่งเสริมการใช้สาธุอย่างเหมาะสมด้วยการวางแผนร่วมกัน การใช้ทุกส่วนของต้นและพัฒนาการแปรรูปควบคู่กับการใช้เชื้อเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม **2) ด้านการเห็นคุณค่าของไม้** ควรฟื้นฟูป่าสาธุด้วยการปลูกทดแทนดูแลพื้นที่อย่างต่อเนื่องและจัดกลุ่มชุมชนร่วมรับผิดชอบเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรอย่างเป็นระบบ **3) ด้านการลงนามของหายาก** ควรควบคุมการโค่นและแปรรูปให้ใช้เฉพาะต้นโตเต็มวัย พร้อมสงวนพื้นที่ป่าสาธุเป็นแหล่งพันธุกรรมและส่งเสริมการขายพันธุ์ระยะยาว และ **4) ด้านการป้องกัน** ควรกำหนดมาตรการและกติกาคุ้มครองป่าสาธุ ควบคุมการตัดและการลักลอบใช้พื้นที่ พร้อมสร้างความรู้และเครือข่ายความร่วมมือเพื่อป้องกันอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งสว่างวิทย์ จันทวนา และคณะ (2560) ศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์ป่าสาธุในพื้นที่ภาคใต้ จังหวัด ยะลา นราธิวาส และปัตตานี พบว่า 1) การใช้ประโยชน์ของป่าสาธุ มีการใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากพืช หรือสมุนไพรหรือ ผักพื้นบ้านในป่าสาธุ เช่น การให้วัวกินหญ้าในบริเวณที่มีต้นสาธุ การใช้ประโยชน์จากสัตว์ในป่าสาธุ เช่น เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ การใช้ประโยชน์ด้านสุขภาพ เช่น การใช้ยางจากต้นสาธุเป็นครีมลอกหน้า การใช้ประโยชน์ด้านอาหาร เช่น สกัดจากส่วนของลำต้นมาทำขนมหวาน นำยอดอ่อนมาปรุงรสเป็นอาหาร การใช้ประโยชน์เชิงคุณค่าทางสังคม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมเช่น ทำดิบจาก จากใบสาธุทำหมอนบ้านจากเปลือกนอก 2) แนวทางการอนุรักษ์ป่าสาธุ พบว่า ชาวบ้านยังไม่มีแนวทางในการอนุรักษ์และจัดการป่าสาธุอย่างยั่งยืน เนื่องจากชาวบ้านยังไม่เล็งเห็นถึงประโยชน์จากป่าสาธุ รวมทั้งพื้นที่ที่ปลูกป่าสาธุได้ถูกทำลายไปมาก 3) ปัจจัยการสูญหายของป่าสาธุ พบว่า เกิดจากภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและทัศนคติทางเข้าใจในหมู่บ้าน การที่ประชาชนใช้พื้นที่ที่ปลูกต้นสาธุไปใช้ในการทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ปลูกยางพารา ทำไร่ทำสวน เป็นต้น อีกทั้งสอดคล้องกับ วิชัย วยรัมย์ (2562) ศึกษาเรื่องการกระจายตัวของป่าสาธุในภาคใต้ตอนบน โดยใช้จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพร และระนอง พบว่า ป่าสาธุในทั้ง 3 จังหวัดถูกทำลายและหายไปมากกว่าร้อยละ 38.33 ทั้งนี้พื้นที่ป่าสาธุมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา และอาจเข้าสู่ภาวะวิกฤตหากไม่มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาธุ จากการอภิปรายดังกล่าว จะพบว่าการอนุรักษ์ป่าสาธุจำเป็นต้องมีแนวทางขับเคลื่อนที่ชัดเจนตั้งแต่การทำความเข้าใจให้เห็นคุณค่าและความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่ และต้องนำสู่การปฏิบัติการร่วมกันเพื่อให้ทรัพยากรป่าสาธุคงอยู่ร่วมกับวิถีของชุมชนท้องถิ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับสำหรับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.1 การเสริมสร้างกลไกทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองป่าสาธุอย่างเป็นรูปธรรม จากผลการวิจัยพบว่า ความรู้ด้านกฎหมายและการศึกษาของชุมชนอยู่ในระดับต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.14) ภาครัฐควรมีนโยบายเชิงรุกในการสนับสนุนให้เกิดการจัดทำ "ธรรมนูญชุมชนป่าสาธุ" หรือการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ป่าสาธุอย่างยั่งยืน โดยมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและชุมชน เพื่อให้การคุ้มครองป่าสาธุมีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน ไม่เป็นเพียงการณรงค์เชิงสมัครใจ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการบุกรุก การใช้ประโยชน์ที่ไม่เหมาะสม และสร้างกรอบกติกากลางที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน

1.2 การบูรณาการป่าสาธุกับนโยบายเศรษฐกิจ BCG และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาครัฐควรผลักดันให้ป่าสาธุได้รับการยอมรับในฐานะแหล่งกักเก็บคาร์บอน (Green Carbon และในบางพื้นที่อาจเชื่อมโยงกับ Blue Carbon) โดยสนับสนุนการวิจัย การสำรวจศักยภาพการกักเก็บคาร์บอนและการขึ้นทะเบียนพื้นที่ป่าสาธุในระบบนิเวศสำคัญระดับชาติ แนวทางดังกล่าวจะช่วยเชื่อมโยงการอนุรักษ์ป่าสาธุกับนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและการลดก๊าซ

เรือนกระจก เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถเข้าถึงงบประมาณหรือโครงการสนับสนุนจากรัฐ เช่น กองทุนสิ่งแวดล้อม กองทุนคาร์บอน หรือโครงการพัฒนาชุมชนสีเขียวได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.3 ส่งเสริมการสร้างรายได้และอาชีพจากสาగుและผลิตภัณฑ์แปรรูป หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวกับสาగు เช่น การทำน้ำสาగు แป้งสาగు หรือผลิตภัณฑ์แปรรูปพื้นบ้าน เพื่อเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือน ควรมีการฝึกอบรมด้านการผลิต มาตรฐานสินค้า และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สาగుมีคุณภาพและสามารถแข่งขันเชิงตลาดได้ หน่วยงานรัฐควรสนับสนุนช่องทางทางการตลาด เช่น ตลาดออนไลน์ OTOP และการเชื่อมโยงกับภาคเอกชน เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สาగుมีตลาดรองรับอย่างถาวร รวมทั้งส่งเสริมการสร้างแบรนด์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์สาగుในระดับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับชุมชน

2.1 การเชื่อมโยงต่อระหว่างวัยผ่านกลไก “ยูวอสาสมัครวิทย์สากู” จากผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มอายุ 46 ปี ขึ้นไปเป็นกำลังหลักในการอนุรักษ์ป่าสากู ชุมชนควรพัฒนาแนวทางตั้งศูนย์ใหม่เข้ามามีส่วนร่วม โดยจัดตั้งกลุ่ม “ยูวอสาสมัครวิทย์สากู” เพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างวัย คนรุ่นใหม่สามารถมีบทบาทด้านการสื่อสารการตลาดดิจิทัลและการสร้างภาพลักษณ์ของป่าสากูผ่านสื่อออนไลน์ ขณะที่ผู้สูงอายุทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้การใช้ประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของป่าสากู แนวทางนี้จะช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยและสร้างความต่อเนื่องของการอนุรักษ์ในระยะยาว

2.2 การต่อยอดการใช้ประโยชน์ป่าสากูด้วยแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนสร้างสรรค์ ชุมชนควรส่งเสริมการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสากูในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่จำกัดเฉพาะการขายแป้งสากูเพียงอย่างเดียว เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารพื้นถิ่น ของที่ระลึก หรือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าและกระจายรายได้ให้ครัวเรือนในชุมชน

2.3 ส่งเสริมการสร้างอาชีพและรายได้จากแป้งสากูและผลิตภัณฑ์จากสากู ชุมชนควรร่วมกันพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวกับสากู เช่น การทำแป้งสากู ขนมพื้นบ้าน หรืองานคราฟต์จากส่วนต่าง ๆ ของต้นสากู เพื่อเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือน ควรมีการรวมกลุ่มอาชีพหรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อช่วยกันผลิต จัดการคุณภาพ และวางแผนการตลาดอย่างเป็นระบบ ชุมชนสามารถขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ หรือการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อเพิ่มค่านำเสนอของผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ควรใช้ช่องทางออนไลน์ ตลาดชุมชน หรือกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นพื้นที่จำหน่ายสินค้า เพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืนในระยะยาว

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าสากู ว่ามีความสำคัญและประโยชน์ต่อชุมชนอย่างไร ควรศึกษาด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของป่าสากูในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตชุมชนกับทรัพยากรสากู และควรศึกษาบทบาทป่าสากูต่อระบบนิเวศ เช่น การรักษาความชุ่มชื้นของพื้นที่ลุ่มน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้ชุมชนเห็นคุณค่าของป่าสากูในมิติต่าง ๆ อย่างรอบด้าน

3.2 ควรศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มาจากสากู หรือนวัตกรรมใหม่จากต้นสากูเพื่อเป็นจุดเด่นให้แก่ชุมชน การวิจัยรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสากูที่มีศักยภาพในเชิงตลาด รวมทั้งพัฒนาเทคนิคการผลิตที่ช่วยยกระดับคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน ควรส่งเสริมการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ เช่น อาหารแปรรูป ผลิตภัณฑ์สุขภาพ หรือผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจากส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชน

3.3 ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับ อัตราการรอดชีวิตและการเจริญเติบโตของต้นสากู ในสภาวะน้ำท่วมซึ่งที่แตกต่างกัน เพื่อประเมินความสามารถในการปรับตัวของป่าสากูต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศพื้นที่ลุ่มน้ำ ผลการวิจัยดังกล่าวจะสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงวิชาการในการกำหนดแนวทางอนุรักษ์ การฟื้นฟูป่าสากู และการวางแผนจัดการทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 สรุปองค์ความรู้ใหม่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์และเอาใจใส่ให้คำปรึกษาเป็นอย่างดีจาก อาจารย์ ดร.วาสนา ศรีนวลโย อาจารย์ผู้สอนรายวิชาการเขียนวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนและรายวิชาวิจัยเบื้องต้นในงานพัฒนาชุมชน รวมถึงเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำอย่างคอบเนื่องและตลอดการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณนายสุตศาสตร์ สิงห์วิทย์ ประธานวิสาหกิจชุมชนเบ็งสาครรวมใจบ้านโสนหิน และสมาชิกในกลุ่ม นายถาวร หนูวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะอาด นางสงบ คงแก้ว นางละเมียด วิริยะ และนางหนูอาบ เต็มเผ่า ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สาละ และบุคคลที่เกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์สาละซึ่งได้ให้ความกรุณาเสียสละเวลาในการร่วมกระบวนการวิจัยในทุกขั้นตอน ทั้งการให้ความรู้ความเข้าใจ การถ่ายทอดประสบการณ์ การให้ข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย การช่วยเหลือแบ่งปันอันส่งผลให้การดำเนินงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่านที่ได้กล่าวถึงและผู้ที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้ได้มีส่วนช่วยเหลือในการสนับสนุนให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านด้วยความจริงใจและขอบขอบคุณประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นกตเวทิตาคุณแก่ บิดามารดา ครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมาขออ้อมคารวะแด่ผู้เขียนตำรา วิชาการที่ได้ศึกษาค้นคว้าและใช้อย่างยิ่งทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมด้านการเกษตร กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). ไขควมวนสินสาละ. กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- เกษม จันทรพิภพ. (2540). วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ธรรมพงศ์ วงษ์สวัสดิ์ และปัญญา เนื่องจากจ้อย. (2558). การมีส่วนร่วมของชาวไทยภูเขาเผ่าลีลาะที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตพื้นที่ป่าธรรมชาติ : กรณีศึกษา โครงการสถานีพัฒนาการเกษตร ที่สูงตามพระราชดำริภูษย์คณ์ จังหวัดน่าน. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 5(1), 26 - 34.
- รุ้งจาวินัย จันทร์คณา, วิไลวัลย์ แก้วตาพิพย์, นันทก จันทน์แก้ว, เวศิน วุฒิวงศ์, อารยา ชินวรโกมล และฟ้าดีลี๊ะ เซะปิง. (2560). การใช้ประโยชน์ป่าสาธุในพื้นที่ภาคใต้ จังหวัด ยะลา นราธิวาส และปัตตานี. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 สืบสร้างสรรค่างานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในยุค Thailand 4.0 วันที่ 18 ตุลาคม 2560.
- วีชัย รวยรื่น, เนตรนภา เรืองภาณุพันธ์, นิสากร สุขพิริวัญ, นิภาพรรณ รวยรื่น และอชิชาติ พัฒนวิริยะพิศาล. (2562). รายงานวิจัยชุด โครงการวิจัยการกระจายตัวและการใช้ประโยชน์ป่าสาธุในพื้นที่ภาคใต้: จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพร และระนอง. [รายงานการวิจัย, สำนักงานบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและการพัฒนา มหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา].
- วาสนา เตชะวิจิตรสาร. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ชุมชนเพื่อการจัดการตนเองในการอนุรักษ์ป่าชุมชน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎุบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ศศิณา ภาธา. (2550). ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร.
- อภิัญญา บนพันทาท. (2562). สกฐ์คัน: วารสารเมืองโบราณ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.muangboranjournal.com/post/sago>

